

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Καθηγητής: Ανδρέας Δημητρόπουλος

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΓΟΝΕΑ ΤΕΚΝΟΥ (1520 Α.Κ.)

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

**Δήμητρα Μελεσανάκη
Α.Μ. 134019893119**

Ακαδημαϊκό έτος 2005-06

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1 . Εισαγωγή	σελ. 3
2 . Το δικαίωμα επικοινωνίας κατά τον παλαιό Αστικό.....	σελ. 4
Κώδικα (1504 Α.Κ.)	
3 . 1520 Α.Κ. . Προσωπική επικοινωνία .	
Εισαγωγικά	σελ. 7
3.1 Φορείς του δικαιώματος επικοινωνίας.....	σελ. 7
3.2 Φύση του δικαιώματος επικοινωνίας.....	σελ. 9
3.3 Σκοπός του δικαιώματος.....	σελ. 11
3.4 Περιεχόμενο επικοινωνίας και τρόπος άσκησης του δικαιώματος.....	σελ. 11
3.5 Περιορισμοί και αποκλεισμός του δικαιούχου γονέα από το δικαίωμα	σελ. 13
3.6 Συμφωνία των γονέων και ρύθμιση της επικοινωνίας με δικαστική απόφαση.....	σελ. 16
4 . Αναγκαστική εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που αφορούν την επικοινωνία.....	σελ. 17
5 . Δικαίωμα επικοινωνίας των απότερων ανιόντων.....	σελ. 18

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

1 . Σύνταγματική προσέγγιση του δικαιώματος επικοινωνίας (1520 Α.Κ.)	
1.1 Εισαγωγικά	σελ. 20
1.2 Η εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις.....	σελ. 21
1.3 Τριτενέργεια	σελ. 22
1.4 Σύνταγμα και οικογενειακές σχέσεις . Το δικαίωμα επικοινωνίας.....	σελ. 24
2 . Συμπέρασμα.....	σελ. 27
3 . ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σελ. 28
4 . SUMMURY.....	σελ. 29
5 . ΛΗΜΜΑΤΑ.....	σελ. 30
6 . ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 31
7 . ΑΡΧΕΙΟ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ.....	σελ. 33

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΘΕΜΑ

Αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας είναι το δικαίωμα επικοινωνίας γονέα και ανήλικου τέκνου (άρθρο 1520 Α.Κ.) και η συνταγματική προσέγγιση του . Αρχικά γίνεται μία μικρή αναφορά στο παλαιό δίκαιο και το τι ίσχυε κατά την εφαρμογή του . Στην συνέχεια αναφέρεται αναλυτικά το αναθεωρημένο 1520 Α.Κ. ως δικαίωμα του γονέα απέναντι στο τέκνο . Μικρή αναφορά γίνεται και σε δικονομικά ζητήματα που αφορούν την αναγκαστική εκτέλεση των αποφάσεων των σχετικών με την επικοινωνία . Τέλος το πρώτο μέρος της εργασίας αναφέρεται στο δικαίωμα των απότερων ανιόντων του τέκνου για επικοινωνία και το πως το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται .

Στο δεύτερο μέρος επιχειρείται η συνταγματική προσέγγιση του δικαιώματος , με αναφορά των διατάξεων που το κατοχυρώνουν συνταγματικά και ανάπτυξη της θεωρίας της τριτενέργειας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις ιδιωτικές σχέσεις .

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η κατανόηση των λόγων και του τρόπου με τον οποίο συνταγματικά δικαιώματα βρίσκουν πλέον εφαρμογή και στις σχέσεις ιδιωτικού δικαίου . Στην συγκεκριμένη περίπτωση πως το δικαίωμα επικοινωνίας γονέα τέκνου (1520 Α.Κ.), προσεγγίζεται και κατοχυρώνεται και συνταγματικά , βάσει συνταγματικής προστασίας ποιάς γενικής έννοιας και με ποίο τρόπο.

Τέλος παρατίθεται το συμπέρασμα , περίληψη , λήμματα , βιβλιογραφία και αρχείο νομολογίας .

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟ ΑΣΤΙΚΟ ΚΩΔΙΚΑ (1504 Α.Κ)

Το δικαίωμα επικοινωνίας γονέα και ανήλικου τέκνου κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά στον παλαιό Αστικό Κώδικα στο άρθρο 1504 . Η διάταξη αναγνώρισε δικαίωμα επικοινωνίας στον γονέα ο οποίος μετά από διαζύγιο στερείται την επιμέλεια του τέκνου. Ο γονέας στον οποίο είχε ανατεθεί η επιμέλεια ήταν υποχρεωμένος να διευκολύνει την προσωπική επικοινωνία του με τον άλλο γονέα , ο οποίος στερείτο της επιμέλειας , κάνοντας ότι πρέπει και ήταν εφικτό. Ήταν υποχρεωμένος να συμβουλεύει θετικά το τέκνο όταν αυτό αδικαιολόγητα εμποδίζει την επικοινωνία του με τον άλλο γονέα, να μην το προτρέπει να αναβάλει και να ματαιώνει την επικοινωνία και να μην δημιουργεί αισθήματα αντιπάθειας απέναντι στον άλλο γονέα. Οι ενέργειες του αυτές αποτελούσαν παράβαση του καθήκοντος επιμέλειας που του είχε ανατεθεί . Η επικοινωνία οριζόταν ως «προσωπική επικοινωνία» με την έννοια ότι ο γονέας δεν ασκούσε το δικαίωμα του με αλληλογραφία ή τηλεφωνικές συνδιαλέξεις αλλά η επικοινωνία του με το τέκνο ήταν προσωπική και άμεση και όχι μέσω τρίτων . ⁱ Το άρθρο επίσης δεν κατοχύρωνε το δικαίωμα των ανιόντων του τέκνου για προσωπική επικοινωνία με αυτό σε αντίθεση με το αναθεωρημένο άρθρο 1520 Α.Κ. που περιλαμβάνει σχετική ρύθμιση . Η επικοινωνία του τέκνου με τους ανιόντες , εφόσον δεν αποκλειόταν για άλλους λόγους , μπορούσε να

ⁱ Α. Μπαλή , Η επιμέλεια του προσώπου του ανηλίκου , Αθήνα 1966,σ.229,σ233

επιτραπεί σαν συνέπεια του φυσικού δεσμού και από την στιγμή που δεν ήταν αντίθετο στο συμφέρον του παιδιού .ⁱ

Το δικαίωμα επικοινωνίας ήταν άσχετο με την υποχρέωση διατροφής ή την εκπλήρωση της και ήταν προσωποπαγές . Ωστόσο σε περίπτωση αδυναμίας του γονέα να ασκήσει το δικαίωμα του , μπορούσε να οριστεί τρίτο πρόσωπο το οποίο θα ερχόταν σε επαφή με το τέκνο και θα ενημέρωνε για την επαφή του αυτή τον γονέα .ⁱⁱ Συμφωνίες μεταξύ των γονέων οι οποίες καταργούσαν το δικαίωμα επικοινωνίας δεν ήταν ισχυρές . Δεν αποτελούσε δικαίωμα το οποίο επιδέχονταν παραιτήσεως . Ωστόσο τέτοιου είδους αποφάσεις έπρεπε να λαμβάνονται υπόψιν από το δικαστήριο .

Ο δικαστής δεν μπορούσε σε καμία περίπτωση να στερήσει από τον γονέα την άσκηση του δικαιώματος στην επικοινωνία . Για λόγους ηθικούς , υγείας ή άλλους παρόμοιους μπορούσε να περιορίσει το δικαίωμα κατά τόπο και χρόνο και να απαιτήσει την παρουσία τρίτων προσώπων έτσι ώστε να μην ζημιώνεται το τέκνο από την μεταξύ τους επικοινωνία . Για την επίτευξη της όσο το δυνατόν λιγότερης ζημίας για το τέκνο η επικοινωνία οριζόταν σπανιότερα και ήταν λίγο μεγαλύτερης διάρκειας και όχι συχνά με μικρότερη διάρκεια .ⁱⁱⁱ Αυτό το οποίο παρατηρεί κανείς είναι η επικράτηση της άποψης ότι το δικαίωμα του γονέα για επικοινωνία ήταν δικαίωμα αναφαίρετο . Τα δικαστήρια δεν μπορούσαν σε καμία περίπτωση να στερήσουν τελείως από τον γονέα την άσκηση του δικαιώματος και είχαν μόνο την δυνατότητα να θέτουν κάποιους περιορισμούς στην επικοινωνία έτσι ώστε να μειωθούν όσο το δυνατόν περισσότερο οι βλαπτικές συνέπειες για την ψυχολογία του τέκνου . Οι οπαδοί της θεωρίας αυτής στηρίχθηκαν σε δύο επιχειρήματα : «αφενός στην

ⁱ Νικ. Αποστολόπουλος , Επικοινωνία γονέα και τέκνου , Ν.Β. Έτος 17^{ov} σ.884

ⁱⁱ Γ. Ροίλος , Οικογενειακό Δίκαιο , Εκτεταμένη κατ'άρθρο ερμηνεία , Τόμος β ,1966

ⁱⁱⁱ Γ. Ροίλος , Οικογενειακό Δίκαιο , Εκτεταμένη κατ'άρθρο ερμηνεία , Αθήνα 1966

επισημάνση της διατύπωσης του σχετικού άρθρου , όπου η χρησιμοποίηση του όρου « διατηρεί » (ο γονέας...διατηρεί ...το δικαίωμα ...) , σήμαινε ότι ο γονέας σε καμία περίπτωση δεν χάνει το δικαίωμα και αφετέρου επικαλούνταν το « ακατάλυτο » του σχετικού δικαιώματος του γονέα εξαιτίας της ιερότητας των συναισθημάτων του για το παιδί . »ⁱ Ακόμα και σήμερα μετά την αναθεώρηση του άρθρου δεν νοείται αποκλεισμός επικοινωνίας του γονέα με το τέκνο, ωστόσο η διατύπωση του νέου άρθρου αφήνει να διαφανεί η παιδοκεντρική αντίληψη του νέου δικαίου , που στόχο του έχει περισσότερο το συμφέρον του τέκνου .

ⁱ Έφη Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου , Αρμενόπουλος , τ11, 1988 ,σ.1098

1520 Α.Κ. . ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΑΡΘΡΟ 1520: Ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο διατηρεί το δικαίωμα της προσωπικής επικοινωνίας με αυτό .

Οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία του τέκνου με τους απώτερους ανιόντες του, εκτός αν υπάρχει σοβαρός λόγος .

Στις περιπτώσεις των προηγούμενων παραγράφων, τα σχετικά με την επικοινωνία καθορίζονται από το δικαστήριο.

Η διάταξη του 1520 Α.Κ. ρυθμίζει το ζήτημα της προσωπικής επικοινωνίας του τέκνου με τον γονέα που δεν διαμένει μαζί του , καθώς και το ζήτημα της επικοινωνίας του με τους απώτερους ανιόντες του , εκτός αν υπάρχει σοβαρός λόγος που εμποδίζει την επικοινωνία . Το δικαστήριο καθορίζει τα ειδικότερα ζητήματα που αφορούν την επικοινωνία . Αυτό που διαφοροποιεί το 1520 Α.Κ. από το παλαιό άρθρο 1504 Α.Κ. είναι ότι δικαίωμα επικοινωνίας έχει ο γονέας με τον οποίο δεν διαμένει το παιδί ανεξαρτήτως διαζυγίου και ανεξαρτήτως επιμέλειας , όπως επίσης κατοχυρώνει το δικαίωμα των ανιόντων για προσωπική επικοινωνία με αυτό , πράγμα που το παλαιό δίκαιο στήριζε μόνο στον δεσμό συγγένειας μεταξύ ανιόντων και τέκνου . Κατά το παλαιό δίκαιο μόνο αναλογικά έβρισκε εφαρμογή το δικαίωμα και σε περιπτώσεις διάστασης των γονέων .ⁱ

3.1 Φορείς του δικαιώματος επικοινωνίας

Το δικαίωμα αναγνωρίζεται στον γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το παιδί . Αυτό μπορεί να ισχύσει σε περιπτώσεις διαζυγίου , ακύρωσης γάμου , διάστασης των συζύγων , τέκνων που γεννιούνται χωρίς γάμο των γονιών τους αλλά έχουν αναγνωριστεί , παύσης της

ⁱ Ροΐλου – Κουμάντου , Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ , αρθ. 1504 , 1966

γονικής μέριμνας του ενός γονέα , πραγματικής ή νομικής αδυναμίας άσκησης της (1510 & 3 Α.Κ.) , αφαίρεσης της γονικής μέριμνας στο σύνολο της ή μερικά (1532 Α.Κ. , 1535 & 2 Α.Κ.) . Το δικαίωμα επικοινωνίας θα ανήκει και στους δύο γονείς σε περίπτωση ανάθεσης της επιμέλειας του τέκνου σε τρίτο πρόσωπο . Σε περίπτωση υιοθεσίας δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα επικοινωνίας του φυσικού γονέα με το τέκνο που έχει υιοθετηθεί (1566 εδ 2) .ⁱ

Αυτό που παρατηρεί κανείς είναι ότι μετά τον ν. 1329/ 83 τα ζητήματα που αφορούν τις σχέσεις γονέων και παιδιών αποκτούν μία νέα διαστάση μέσα σε ένα γενικότερο κλίμα μίας έντονα παιδοκεντρικής αντίληψης που έχει αναπτυχθεί . Το συμφέρον του παιδιού είναι αυτό στο οποίο δίνεται προτεραιότητα και είναι αυτό που σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να αναζητηθεί .

Ο γονέας ή ο τρίτος που είναι υπόχρεος του άρθρου 1520 Α.Κ. οφείλει να μην εμποδίζει την επικοινωνία του δικαιούχου με το τέκνο. Οφείλει να μην δημιουργεί αισθήματα αντιπάθειας για τον άλλο γονέα και να διευκολύνει την επικοινωνία ακόμα και αν το παιδί την αρνείται . Οποιαδήποτε άλλη αντίθετη ενέργεια του συνιστά κατάχρηση δικαιώματος . Από την άλλη ο δικαιούχος γονέας έχει την υποχρέωση να μην διαταράζει τις σχέσεις του με τον υπόχρεο γονέα , είτε προσπαθώντας να του προκαλέσει αντιπάθεια γι'αυτόν είτε προσπαθώντας να επέμβει στον τρόπο άσκησης επιμέλειας , την οποία έχει ο υπόχρεος γονέας . Η κύρωση στην περίπτωση που είτε ο υπόχρεος είτε ο δικαιούχος παραβιάζουν τις υποχρεώσεις τους είναι για τον μεν υπόχρεο η αφαίρεση της επιμέλειας κατά το 1532Α.Κ. (κακή άσκηση γονικής μέριμνας) , για τον δε δικαιούχο η αφαίρεση

ⁱ Κων. Παπαδόπουλος , Αγωγές οικογενειακού δικαίου , Θεωρία Νομολογία Πράξη , Τόμος Β , Αθήνα 2003,σ. 314

του δικαιώματος επικοινωνίας κατά το 1536Α.Κ. , μετά από μεταρρύθμιση της δικαστικής απόφασης που το είχε παραχωρήσει .ⁱ

3.2 Φύση του δικαιώματος επικοινωνίας

Διάφορες απόψεις έχουν υποστηριχθεί όσον αφορά την νομική φύση του δικαιώματος στην επικοινωνία . Διχογνωμία έχει επικρατήσει ως προς το αν το δικαίωμα είναι ή όχι δικαίωμα λειτουργικό . Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο γονέας έχει συνάμα δικαίωμα και υποχρέωση στην επικοινωνία . Το δικαίωμα επικοινωνίας απορρέει από την γονική μέριμνα και είναι υπόλοιπο της επιμέλειας . Όπως κάθε αρμοδιότητα που απορρέει από την γονική μέριμνα , το δικαίωμα επικοινωνίας είναι συνάμα και υποχρέωση . Αποτελεί δηλαδή λειτουργικό δικαίωμα .ⁱⁱ

Ωστόσο υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη κατά την οποία το δικαίωμα επικοινωνίας δεν είναι και υποχρέωση . Κατά την διατύπωση του 1520Α.Κ. γίνεται λόγος μόνο για δικαίωμα του γονέα σε αντιδιαστολή με το 1510 & 1 Α.Κ. που αναφέρεται στην άσκηση της γονικής μέριμνας , η οποία αναφέρεται ως καθήκον . Το δικαίωμα επικοινωνίας είναι ένα αυτοτελές δικαίωμα που πηγάζει ευθέως από την διάταξη του 1520Α.Κ. και είναι σχετικό απλώς με την γονική μέριμνα χωρίς να πηγάζει από αυτήν ή να αποτελεί περιεχόμενο της.ⁱⁱⁱ Σε περίπτωση καθιέρωσης νομικής υποχρέωσης του γονέα να επικοινωνεί με το παιδί , το δικαίωμα δε θα είχε πρακτική σημασία καθώς η άσκηση του θα είχε την μορφή εξαναγκασμού με την βοήθεια δικαστικής αρχής μετά από αγωγή και πολύ περισσότερο η δυνατότητα αναγκαστικής εκτέλεσης , με το

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό Δίκαιο , τόμος ΙΙβ , Σχέσεις γονέων παιδιών , Θεσ/κη 1990, εκδ. Σάκκουλα ,σ.67

ⁱⁱ Γ. Κουμάντος , Οικογενειακό Δίκαιο , τόμος β ,εκδ. Σάκκουλα ,1989,σ.213

ⁱⁱⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό Δίκαιο , τόμος β , Σχέσεις γονέων παιδιών ,Θεσ/κη 1990, εκδ. Σάκκουλα ,σ.70

946&1ΚπολΔικ , μίας τυχόν καταψηφιστικής απόφασης που θα υποχρέωνε τον γονέα σε επικοινωνία . Κάτι τέτοιο είναι σίγουρα αντίθετο με την φύση της σχέσης μεταξύ γονέα και παιδιού , πολύ περισσότερο ενάντια στο συμφέρον του τελευταίου . Είναι αρνητικό για το παιδί να υποχρεώνεται ο γονέας να επικοινωνεί μαζί του αν δεν έχει να του εκφράσει αισθήματα συμπάθειας . Η υποχρέωση επομένως παραμένει ηθική απέναντι στο παιδί . ⁱ Άλλωστε η καθιέρωση μίας τέτοιας νομικής υποχρέωσης θα είχε σαν συνέπεια την ύπαρξη αντίστοιχου δικαιώματος του τέκνου για επικοινωνία με τον γονέα του , δικαίωμα όμως που δεν ορίζεται από τον νόμο . Επομένως δεν υπάρχει αγωγή αξίωση κατά του γονέα και δεν μπορεί να εξαναγκαστεί σε επικοινωνία με το τέκνο . ⁱⁱ

Ένα άλλο ζήτημα που αφορά την φύση του δικαιώματος είναι κατά πόσο αποτελεί αυτοτελές δικαίωμα που πηγάζει ευθέως από το 1520Α.Κ. ή είναι απόρροια της γονικής μέριμνας . Ορθή θεωρείται η άποψη που καθιερώνει το δικαίωμα ως ξεχωριστό από την γονική μέριμνα . Η αιτιολογία αυτού του συμπερασμάτος έγκειται στο ότι «στο θετικό δίκαιο δεν γίνεται υπαγωγή , όπως δεν γίνεται για την υποχρέωση διατροφής του παιδιού , η οποία εννοιολογικά θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν υποχρέωση που πηγάζει από την γονική μέριμνα , νομικά όμως απορρέει ευθέως από το 1485Α.Κ. και είναι ανεξάρτητη από αυτήν . » ⁱⁱⁱ Το δικαίωμα επικοινωνίας επομένως είναι δικαίωμα που πηγάζει ευθέως από το 1520Α.Κ. και δεν αποτελεί περιεχόμενο της γονικής μέριμνας . Βάσει αυτού του συμπεράσματος το δικαστήριο δεν υποχρεούται να ρυθμίζει τα της επικοινωνίας του

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου, Αρμενόπουλος 1989, τεύχος 11,σ.1102

ⁱⁱ Β. Βαθρακοκόιλης Το νέο οικογενειακό δίκαιο , κατ'άρθρο ερμηνεία-νομολογία οικογενειακού δικαίου μεταβατικών διατάξεων Ν1329/83, Γ έκδοση ,Αθήνα 1994,σ.612

ⁱⁱⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου , Αρμενόπουλος 1988, τεύχος 11 , σ.1101

γονέα με το τέκνο παρά μόνο αν υπάρχει σχετικό αίτημα του τέκνου ή των γονιών του .ⁱ

3.3 Σκοπός του δικαιώματος

Σκοπός του δικαιώματος επικοινωνίας είναι η ικανοποίηση του αισθήματος αγάπης μεταξύ του γονέα και του παιδιού και η αποφυγή αποξένωσης τους καθώς και η δυνατότητα ελέγχου και άμεσης γνώσης για την ανάπτυξη της προσωπικότητας και την πνευματική ανάπτυξη από τον άλλο γονέα και παρακολούθησης της όλης κατάστασης .ⁱⁱ Η επικοινωνία γονέα τέκνου έχει σαν στόχο στην διατήρηση του δεσμού ανάμεσα στα δύο μέρη , στην έκφραση αισθημάτων συμπάθειας , αγάπης , ενδιαφέροντος , αγάπης ,στοργής για το τέκνο . Το συμφέρον του τέκνου είναι η απόλαυση όλων των ηθικών πλεονεκτημάτων από την επικοινωνία αυτή .ⁱⁱⁱ

Ο σκοπός του δικαιώματος επικοινωνίας του τέκνου με τους απότερους ανιόντες του είναι η διατήρηση προσωπικών σχέσεων του τέκνου με αυτούς , οι οποίες σχέσεις θα συμβάλλουν στην γενικότερη ανάπτυξη του , εκτός από τις περιπτώσεις όπου σοβαροί λόγοι επιβάλλουν τον αποκλεισμό της επικοινωνίας .^{iv}

3.4 Περιεχόμενο της επικοινωνίας

Περιεχόμενο της επικοινωνίας αποτελεί η προσωπική συνάντηση του γονέα με το τέκνο . Αν οι περιστάσεις το επιβάλλουν η επικοινωνία μπορεί να είναι τηλεφωνική ή γραπτή . Δεν αποκλείεται και η

ⁱ Ε.Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό Δίκαιο , τόμος β , Σχέσεις γονέων τέκνων , Θεσ/κη 1990, Εκδ. Σάκκουλα , σ.70

ⁱⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό Δίκαιο , τόμος β ,Σχέσεις γονέων παιδιών , Θεσ/κη 1990, Εκδ. Σάκκουλα ,σ.67

ⁱⁱⁱ Β. Βαθρακοκοίλης , Το νέο οικογενειακό δίκαιο , κατ'άρθρο ερμηνεία-νομολογία οικογενειακού δικαίου μεταβατικών διατάξεων Ν1329/83 , Γ έκδοση, Αθήνα 1994,σ.612

^{iv} Κων. Παπαδόπουλος , Αγωγές οικογενειακού δικαίου , Θεωρία Νομολογία Πράξη , τόμος Β , Αθήνα 2003 ,σ.312

παρουσία τρίτων προσώπων , όταν αυτό κρίνεται επιβεβλημένο , όπως επίσης δεν αποκλείεται η επικοινωνία να γίνει μέσω τρίτου προσώπου όταν ο δικαιούχος γονέας διαμένει στο εξωτερικό και στέλνει ένα τρίτο πρόσωπο το οποίο θα τον ενημερώσει για όσα αφορούν το παιδί και πάντα βέβαια με την προϋπόθεση ότι το παιδί είναι πολύ μικρό και αδυνατεί να επικοινωνήσει μαζί του είτε τηλεφωνικά είτε μέσω αλληλογραφίας .ⁱ Αυτό το οποίο πρέπει να γίνει κατανοητό είναι ότι η τηλεφωνική επικοινωνία όπως επίσης και η αλληλογραφία είναι μορφές επικοινωνίας οι οποίες μόνο παράλληλα με την προσωπική επικοινωνία μπορούν να υφίστανται εξαιρούμενων των περιπτώσεων που ο γονέας αδυνατεί να έχει προσωπική επικοινωνία με το τέκνο λόγω εξαιρετικών περιστάσεων . Ωστόσο και αυτές οι μορφές επικοινωνίας είναι δυνατόν να αποκλειστούν από το δικαστήριο αν αποδειχθεί ότι είναι επιζημιές στην ψυχολογία και γενικότερα στο συμφέρον του τέκνου .ⁱⁱ

Συνέπεια της υποχρέωσης προσωπικής επικοινωνίας και της παράλληλης άσκησης της και με άλλες μορφές επικοινωνίας είναι ότι αυτές οι υπόκεινται στον έλεγχο του γονέα που ασκεί την επιμέλεια του τέκνου στα πλαίσια της άσκησης επίβλεψης του τέκνου .ⁱⁱⁱ

Ο δικαιούχος της επικοινωνίας εφόσον δεν έχει την επιμέλεια του τέκνου δεν έχει δικαίωμα να συμπράξει στην ανατροφή του , ούτε να ελέγξει τον υπόχρεο για την άσκηση της γονικής μέριμνας . Αν κατά την επικοινωνία του με το τέκνο υποπέσουν στην αντίληψη του περιστατικά που δικαιολογούν την ανάκληση ή μεταρρύθμιση της

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό Δίκαιο , τόμος ΙΙβ , Σχέσεις γονέων παιδιών , Θεσ/κη 1990 , εκδ. Σάκκουλα,σ.68

ⁱⁱ Κων. Παπαδόπουλος , Αγωγές οικογενειακού δικαίου , Θεωρία Νομολογία Πράξη , τόμος Β , Αθήνα 2003 ,σ.314

ⁱⁱⁱ Α. Μπαλή , Η επιμέλεια του προσώπου του ανηλίκου , Αθήνα 1966,σ.233

απόφασης που ρύθμιζε την γονική μέριμνα μπορεί να το ζητήσει με την δικαιολογία της κακής άσκησης γονικής μέριμνας .ⁱ

Σε κάθε περίπτωση ο δικαιούχος της επικοινωνίας οφείλει να αποδεικνύει τα αισθήματα αγάπης απέναντι στο τέκνο και ότι η επιθυμία του για επικοινωνία πηγάζει αποκλειστικά από αυτά και να μην έχει σαν σκοπό την διατάραξη της σχέσης του τέκνου με τον υπόχρεο γονέα .

3.5 Περιορισμοί και αποκλεισμός του δικαιούχου γονέα από το δικαίωμα .

Κατά τον παλαιό Αστικό Κώδικα το δικαίωμα επικοινωνίας ήταν αναφαίρετο . Σε καμία περίπτωση η επικοινωνία δεν μπορούσε να αποκλεισθεί . Μπορούσε μόνο να περιοριστεί και εφόσον το επέβαλε το συμφέρον του τέκνου για λόγους ηθικούς , υγείας ή άλλους παρόμοιους . Η επικοινωνία πραγματοποιούνταν στην περίπτωση αυτή με την παρουσία τρίτων προσώπων ή του ατόμου που είχε αναλάβει την ανατροφή του τέκνου και με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε το ίδιο να μην ζημιώνεται από την επικοινωνία .ⁱⁱ

Ωστόσο και σήμερα ο νόμος δεν ορίζει αν το δικαστήριο έχει την δυνατότητα να αποκλείσει το δικαίωμα επικοινωνίας . Η νέα ρύθμιση υποδηλώνει την παιδοκεντρική αντίληψη του νέου δικαίου η οποία στρέφεται αποκλειστικά στο συμφέρον του παιδιού . Παρόλα αυτά η πρακτική και η νομολογία των τελευταίων ετών δείχνουν ότι αποκλεισμός επικοινωνίας δεν υφίσταται στηρίζοντας τις αποφάσεις τους σε κριτήρια όπως ο δεσμός αίματος μεταξύ γονέα και τέκνου ή

ⁱ Κων. Παπαδόπουλος , Αγωγές οικογενειακού δικαίου , Θεωρία Νομολογία Πράξη , τόμος β , Αθήνα 2003,σ.314-315

ⁱⁱ Ν. Αποστολόπουλος , Επικοινωνία Γονέος και Τέκνου, Νομικό Βήμα , σ.885,έτος 17ον

συναισθηματικά κριτήρια βασισμένα στον δεσμό αυτό τα οποία δεν επιτρέπουν τον αποκλεισμό του γονέα από την επικοινωνία .ⁱ

Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι η άποψη αυτή είναι ορθή , θα πρέπει μέσα στα πλαίσια της παιδοκεντρικής αντίληψης του νέου δικαίου να θεωρηθεί ότι αυτό που προέχει είναι το συμφέρον του παιδιού . Ο γονέας δεν μπορεί να ασκεί το δικαίωμα του κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες , αν αυτό αποβαίνει επιζήμιο για το τέκνο . Άλλωστε κατά το 1511 Α.Κ. το δικαστήριο οφείλει να παίρνει τις αποφάσεις του αφού αναζητήσει και συνεκτιμήσει την γνώμη του παιδιού και προσδιορίσει μέσα από αυτήν το συμφέρον του , το οποίο καλείται να εξυπηρετήσει .ⁱⁱ

Παρόλα αυτά πλήρης αποκλεισμός της επικοινωνίας δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο περιορισμός . Η νέκρωση του δεσμού γονέα και τέκνου είναι δυνατόν να προκαλέσει ανεπανόρθωτη βλάβη στο τέκνο και την οικογένεια γενικότερα . Η βλάβη από τον αποκλεισμό της επικοινωνίας είναι δυνατόν να αποτραπεί με τον περιορισμό αυτής .ⁱⁱⁱ Μόνο όταν έχουν μεσολαβήσει ακραίες καταστάσεις (ψυχωσικός γονέας ή δράστης ειδεχθών εγκλημάτων σε σχέση με ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο παιδί) εξαιτίας των οποίων οι ολέθριες συνέπειες για την ψυχική υγεία του παιδιού είναι δεδομένες και το ίδιο το παιδί εκφράζει έντονα την επιθυμία του για μη επικοινωνία με τον συγκεκριμένο γονέα , το δικαστήριο δεν θα πρέπει να διστάζει για την έκδοση μίας απόφασης πλήρους αποκλεισμού της επικοινωνίας . Σε τέτοιες καταστάσεις ο αποκλεισμός της επικοινωνίας βάσει όσων ορίζονται στο άρθρο 1511 Α.Κ. για την αναζήτηση της γνώμης του

ⁱ Ε.Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου , Αρμενόπουλος ,1988,σ.1097

ⁱⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας μέσα στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου , Αρμενόπουλος 1988,σ.1099

ⁱⁱⁱ Β. Βαθρακοκοίλης , Το νέο οικογενειακό δίκαιο , κατ' άρθρο ερμηνεία – νομολογία οικογενειακού δικαίου μεταβατικών διατάξεων Ν. 1329 / 83 , Γ έκδοση , Αθήνα 1994 ,σ.614

τέκνου , θεωρείται επιβεβλημένος . Εξάλλου σε κάθε περίπτωση από αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω βρίσκει εφαρμογή το 281Α.Κ. (κατάχρηση δικαιώματος). Ο γονέας ασκεί το δικαίωμα επικοινωνίας καταχρηστικά πράγμα το οποίο έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό της επικοινωνίας από το δικαστήριο. Από την άλλη μεριά στην διάθεση του δικαστηρίου τίθεται πλέον και το νέο άρθρο 1536Α.Κ. κατά το οποίο ο δικαστής μπορεί να αποκλείσει την επικοινωνία . Ωστόσο η απόφαση δεν είναι δεσμευτική για το μέλλον κι αν μεταβληθούν οι συνθήκες προς το συμφέρον του τέκνου εκδίδεται νέα απόφαση παραχώρησης πλέον δικαιώματος επικοινωνίας .ⁱ

Η υποχρέωση διατροφής του γονέα με τον οποίο δεν διαμένει το τέκνο δεν πρέπει να συνδέεται με το δικαίωμα επικοινωνίας του ίδιου γονέα . Το δικαστήριο δεν μπορεί να θεωρήσει σαν λόγο περιορισμού του δικαιώματος την μη καταβολή της διατροφής από τον γονέα . Όπως επίσης δεν μπορεί να το θέσει ως προϋπόθεση για την θεμελίωση δικαιώματος επικοινωνίας .ⁱⁱ

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο απασχολεί όσον αφορά τον περιορισμό ή τον αποκλεισμό του δικαιώματος στην επικοινωνία είναι το πως αντιμετωπίζεται το δικαίωμα στην περίπτωση έκπτωσης του γονέα που ρυθμίζεται όσον αφορά την άσκηση της γονικής μέριμνας στο άρθρο 1537Α.Κ. « Ο γονέας εκπίπτει από την γονική μέριμνα αν καταδικάστηκε τελεσίδικα σε φυλάκιση τουλάχιστον ενός μήνα για αδίκημα που διέπραξε με δόλο , και που αφορά την ζωή , την υγεία και τα ήθη του τέκνου . Το δικαστήριο μπορεί σε αυτήν την περίπτωση , εκτιμώντας τις περιστάσεις , να αφαιρέσει από τον γονέα την γονική μέριμνα και ως προς τα λοιπά

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου ,Αρμενόπουλος 1989 , τεύχος 11,σ.1099

ⁱⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου, Αρμενόπουλος 1989 , τεύχος 11 , σ.1099

τέκνα του μετά από αίτηση του άλλου γονέα , των πλησιέστερων συγγενών ή του εισαγγελέα . » Κατά τον παλαιό Αστικό Κώδικα η έκπτωση γονέα δεν είχε ως συνέπεια τον αποκλεισμό της επικοινωνίας . Στο νέο δίκαιο η ορθότερη λύση και προς αποφυγή ακραίων καταστάσεων είναι ο έκπτωτος γονέας να μην χάνει αυτοδίκαια το δικαίωμα επικοινωνίας . Το δικαστήριο είναι αυτό που θα αποφασίσει λαμβάνοντας πάντα υπόψιν την γνώμη και το συμφέρον του τέκνου διατηρώντας πάντα την επιφύλαξη του αποκλεισμού αν θεωρηθεί επιβεβλημένο . Ο γονέας που ασκεί την γονική μέριμνα και ο έκπτωτος γονέας αντιμετωπίζονται από το δικαστήριο κατά τον ίδιο τρόπο .ⁱ

3.6 Συμφωνία των γονέων και ρύθμιση της επικοινωνίας με δικαστική απόφαση

Το δικαίωμα επικοινωνίας μπορεί να ρυθμιστεί με συμφωνία από τους γονείς . Η συμφωνία χρειάζεται επικύρωση από το δικαστήριο για να αποτελέσει εκτελεστό τίτλο και δεσμεύει τους συζύγους έως ότου την τροποποιήσουν ή εκδοθεί νέα δικαστική απόφαση . Συμφωνίες αντίθετες στα χρηστά ήθη είναι ανίσχυρες .ⁱⁱ Η συμφωνία των γονέων ή η δικαστική απόφαση που εκδίδεται για τον καθορισμό του τρόπου και του χρόνου της επικοινωνίας δεν αποτελεί μέθοδο απονομής του δικαιώματος καθώς αυτό υπάρχει αυτοδίκαια από το νόμο . Απλά ρυθμίζει τον τρόπο και τον χρόνο της επικοινωνίας , ζητήματα πρακτικά που αφορούν την άσκηση του δικαιώματος . Οι συμφωνίες αυτές δεν δεσμεύουν το δικαστήριο , ωστόσο λαμβάνονται υπόψιν από αυτό και πολλές φορές εκδίδουν

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου, Αρμενόπουλος 1988, τεύχος 11, σ.1100, σ.1101

ⁱⁱ Κων Παπαδόπουλος , Αγωγές οικογενειακού δικαίου , Θεωρία Νομολογία Πράξη , τόμος β, Αθήνα 2003, σ. 315

απόφαση σύμφωνη με αυτές .ⁱ Τέλος το δικαίωμα επικοινωνίας δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο δικαστικού συμβιβασμού (ΚΠολΔ293) .ⁱⁱ

Η δικαστική απόφαση που ρυθμίζει το δικαίωμα επικοινωνίας εκδίδεται όταν επικυρώνει συμφωνία των γονέων με την οποία ρυθμίζεται το θέμα της επικοινωνίας και όταν οι γονείς διαφωνούν μεταξύ τους ή έπαψαν να συμφωνούν ή όταν η συμφωνία αντιτίθεται στα συμφέροντα του τέκνου . Το δικαστήριο κατά την έκδοση της απόφασης λαμβάνει περισσότερο υπόψιν του το συμφέρον του τέκνου και ρυθμίζει τα ζητήματα που αφορούν την επικοινωνία .ⁱⁱⁱ Το δικαστήριο ρυθμίζει την επικοινωνία μόνο μετά από αίτημα των γονέων ή του τέκνου .^{iv} Σε κάθε περίπτωση έχει την δυνατότητα στην απόφαση του να συμπεριλάβει όρους που αφορούν στον περιορισμό της άσκησης του δικαιώματος ή ακόμα και να άρει εμπόδια που υπάρχουν στην επικοινωνία .^v

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Το δικαστήριο πέρα από την έκδοση αποφάσεων που αφορούν την ρύθμιση της άσκησης του δικαιώματος επικοινωνίας είναι επιφορτισμένο και με την αναγκαστική εκτέλεση των αποφάσεων που αφορούν τις διαφορές που προκύπτουν μεταξύ των γονέων κατά την άσκηση του . Η αναγκαστική εκτέλεση προβλέπεται στο άρθρο

ⁱ Β. Βαθρακοκόιλης, Το νέο οικογενειακό δίκαιο , κατ'άρθρο ερμηνεία-νομολογία οικογενειακού δικαίου μεταβατικών διατάξεων Ν1329/83, Γ έκδοση , Αθήνα 1994, σ.615

ⁱⁱ Κεραμέας , Αστ. Δικ. Δικ. - Γενικό Μέρος , σ. 360

ⁱⁱⁱ Κων. Παπαδόπουλος , Αγωγές οικογενειακού δικαίου : Θεωρία Νομολογία Πράξη, τόμος β, Αθήνα 2003 , σ.316

^{iv} Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου, Αρμενόπουλος 1988, τεύχος 11, σ.1102

^v Α. Μπαλή , Η επιμέλεια του προσώπου του ανηλίκου, Αθήνα 1966 , σ.224

950&2 ΚΠολΔ που σε συνδυασμό με το 947 ΚΠολΔ επισύρει χρηματικό πρόστιμο , προσωπική κράτηση και σε περίπτωση άρνησης του υπόχρεου γονέα να παραδώσει το τέκνο άμεση αναγκαστική εκτέλεση με αφαίρεση του τέκνου βάσει του 950ΚΠολΔ. Το ιδιαίτερο όσον αφορά τα θέματα της επικοινωνίας είναι ότι στις περιπτώσεις της αναγκαστικής εκτέλεσης αποφάσεων που την αφορούν , ενώ εναγόμενος είναι ο υπόχρεος γονέας και ενάγεται για την άρνηση του να παραδώσει το τέκνο στον δικαιούχο , πολλές φορές η άρνηση του αυτή περιέχει και την επιθυμία του ίδιου του τέκνου . Έτσι ορίζεται ότι σε μία τέτοια περίπτωση η απόφαση για την επικοινωνία δεν πρέπει να εκτελείται από την στιγμή που υπάρχει αντίδραση του τέκνου , χωρίς σε αυτό να έχει συμβάλει ο υπόχρεος γονέας . Το συμφέρον του τέκνου είναι αυτό που προέχει και σε αυτό πρέπει να δίνεται βαρύτητα . Ακόμα κι αν αρχικά δεν λήφθηκε υπόψιν η αρνητική του γνώμη όσον αφορά το δικαιούχο γονέα , ακόμα και σε αυτή την περίπτωση ,το συμφέρον του είναι αυτό το οποίο τελικά είναι δυνατόν να οδηγήσει στον δικαστικό αποκλεισμό του δικαιώματος .ⁱ

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΩΤΕΡΩΝ ΑΝΙΟΝΤΩΝ

Σύμφωνα με την δεύτερη παράγραφο του 1520Α.Κ. « οι γονείς δεν έχουν το δικαίωμα να εμποδίζουν την επικοινωνία του τέκνου με τους απώτερους ανιόντες , εκτός αν υπάρχει σοβαρός λόγος . » Καθιερώνεται αυθύπαρκτο δικαίωμα των ανιόντων για επικοινωνία το οποίο είναι ανεξάρτητο από το δικαίωμα επικοινωνίας των γονέων. Το άρθρο εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις ομαλής

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου,Αρμενόπουλος 1988, τεύχος 11 , σ.1103

συμβίωσης των γονέων , οι οποίοι χωρίς σοβαρό λόγο εμποδίζουν την επικοινωνία των ανιόντων με το τέκνο .ⁱ

Στην περίπτωση παρεμπόδισης άσκησης του δικαιώματος χωρίς την ύπαρξη σοβαρού λόγου παρέχεται η δυνατότητα άσκησης αγωγής από τους ανιόντες ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου κατά την διαδικασία των άρθρων 666επομ. ΚΠολΔ και 681B ΚΠολΔ, ατομικά κατά αυτού που ασκεί την γονική μέριμνα , καθώς η διαφορά δημιουργείται με την παρεμπόδιση αυτού που ασκεί την γονική μέριμνα άσκησης της επικοινωνίας .ⁱⁱ

Πριν τον νόμο 1329/83 και συγκεκριμένα στο κείμενο του 1504Α.Κ. δεν γινόταν καθόλου λόγος για το δικαίωμα επικοινωνίας των απώτερων ανιόντων . Σήμερα στο 1520Α.Κ. δεν γίνεται ευθέως λόγος για δικαίωμα επικοινωνίας , αλλά απλά για μη παρεμπόδιση επικοινωνίας του τέκνου με τους απώτερους ανιόντες . Διατυπώθηκαν απόψεις για την μη ύπαρξη δικαιώματος των ανιόντων και ότι το δικαίωμα δεν είναι αυτοτελές αλλά εξαρτώμενο από το αντίστοιχο δικαίωμα των γονέων . Ωστόσο ο νόμος μέσα από από αυτή τη διατύπωση θέλησε να τονίσει ότι το δικαίωμα των ανιόντων υπόκειται στον περιορισμό του «σοβαρού λόγου» και ουσιαστικά πρόκειται για δικαίωμα ανεξάρτητο και αυτοτελές από αυτό των γονέων που η άσκηση του συμβάλει στην ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας και την καλή ψυχολογία του τέκνου .ⁱⁱⁱ

ⁱ Ε. Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό δίκαιο , τόμος ΙΙβ , Σχέσεις γονέων τέκνων, Θεσ/κη 1990, εκδ. Σάκκουλα ,σ.71

ⁱⁱ Β. Βαθρακοκοίλης, Το νέο οικογενειακό δίκαιο ,κατ'άρθρο ερμηνεία-νομολογία οικογενειακού δικαίου μεταβατικών διατάξεων Ν1329/83, Γέκδοση, Αθήνα 1994,σ.617

ⁱⁱⁱ Ε.Κουνουγέρη Μανωλεδάκη, Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου, Αρμενόπουλος 1988, τεύχος 11, σ. 1103

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (1520 Α.Κ.)

1.1 Εισαγωγικά

Το άρθρο 1520 Α.Κ. καθιερώνει το δικαίωμα επικοινωνίας γονέα τέκνου . Πηγάζει άμεσα από το ιδιώτικό δίκαιο , ωστόσο αν και δεν αναφέρεται ρητά στο Σύνταγμα σαν ειδικότερο δικαίωμα προστατεύεται σαν τέτοιο στις διατάξεις του Συντάγματος που αφορούν την οικογένεια . Το άρθρο 9&1Συντ. ορίζει : « Η οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη . » . Επίσης το άρθρο 21&1Συντ. ορίζει ότι : « Η οικογένεια , ως θεμέλιο της συντήρησης και της προαγωγής του Έθνους , τελούν υπό την προστασία του Κράτους . » . Από τις διατάξεις αυτές σε σχέση με το 1520 Α.Κ. , θα μπορούσε να συναχθεί η υποχρέωση του κράτους για την διασφάλιση της ελεύθερης επικοινωνίας του γονέα με το τέκνο καθώς και η υποχρέωση αποτροπής σε οποιονδήποτε τρίτο επιχειρήσει να εμποδίσει την επικοινωνία . Αυτό σε συνδυασμό με το άρθρο 2&1 που καθιερώνει σαν πρωταρχική πηγή του Συντάγματος την ανθρώπινη αξία και του άρθρου 5&1 που καθιερώνει την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου .

Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει ιδιαίτερα λόγος όσον αφορά την εφαρμογή των ατομικών θεμελιωδών δικαιωμάτων στην ιδιωτική ζωή . Αυτό το οποίο απασχολεί είναι κατά πόσο τα ατομικά δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται συνταγματικά εφαρμόζονται και στις διαπροσωπικές σχέσεις , χωρίς να γίνεται άμεση επίκληση των κανόνων του ιδιωτικού δικαίου . Τα ατομικά δικαιώματα τα

οποία κατοχυρώνονται ως συνταγματικά δικαιώματα αποτελούν αντικειμενικές αρχές από τις οποίες απορρέουν υποκειμενικά δίκαια , δηλαδή δικαιώματα , που εφαρμόζονται στις σχέσεις των ιδιωτών . Μέσα σε αυτήν την συλλογιστική κάνει την εμφάνιση του το φαινόμενο της τριτενέργειας , της ενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων στις ιδιωτικές σχέσεις .

2.1 Η εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Αρχικά τα ατομικά δικαιώματα διαμορφώθηκαν ως νομικοί κανόνες προκειμένου να διασφαλίσουν την προστασία του ατόμου από την κρατική εξουσία και όχι από την ιδιωτική . Η ανάγκη δημιουργίας κανόνων προστατευτικών απέναντι στο κράτος οφειλόταν κυρίως στο γεγονός ότι το κράτος αποτελούσε την μεγαλύτερη απειλή των ελευθεριών του ατόμου . Συνέπεια των διαφορών που αναπτύχθηκαν αποτέλεσε η διάκριση μεταξύ κράτους και κοινωνίας και ο διαχωρισμός του δικαίου σε δημόσιο και ιδιωτικό . Το δημόσιο και το ιδιωτικό δίκαιο αποτέλεσαν δύο αντίθετα , αυτοτελή και ανεξάρτητα δίκαια . Βάσει αυτού του διαχωρισμού το Σύνταγμα δεν θεσπίζει κανόνες δικαίου γενικού περιεχομένου . Ρυθμίζει τις σχέσεις κράτους πολιτών και όχι τις διαπροσωπικές σχέσεις των ιδιωτών . Επομένως τα ατομικά δικαιώματα αποτελούν δημοσίου δικαίου κανόνες και ρυθμίζουν αποκλειστικά τις σχέσεις κράτους - πολίτη .ⁱ

Σήμερα μέσα από ένα μεταβατικό στάδιο οδηγηθήκαμε στην απόλυτη αναγνώριση των θεμελιωδών δικαιωμάτων . Το κράτος πλέον παρεμβαίνει προστατευτικά και όχι καταπιεστικά . Αναγνωρίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα σαν προστατευτικά τόσο

ⁱ Α. Δημητρόπουλος , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τόμος ΙΙΙ,Αθήνα 2003,σ.849,σ.851

από το κράτος όσο και από την ιδιωτική εξουσία .ⁱ Σύμφωνα με την παραδοσιακή νομική θεωρία οι κανόνες του Συντάγματος εφαρμόζονται μόνο στο δημόσιο και όχι στο ιδιωτικό δίκαιο . Ωστόσο στην σύγχρονη έννομη τάξη αναγνωρίζεται η εφαρμογή των συνταγματικών κανόνων και στο ιδιωτικό δίκαιο , εκφραζόμενη η εφαρμογή αυτή ως , τριτενέργεια .ⁱⁱ Η μετάβαση από την ατομιστική έννομη τάξη στην έννομη τάξη του κοινωνικού ανθρωπισμού οδήγησε στην « τριτενέργεια » των ατομικών δικαιωμάτων .

2.2 Τριτενέργεια

Ως τριτενέργεια ορίζεται « η προς τα πρόσωπα κατευθυνόμενη και κυρίως από την κρατική εξουσία πραγματοποιούμενη αμυντική ενέργεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων , η οποία εξασφαλίζει την ακώλυτη άσκηση τους , εξαναγκάζοντας τις απειλητικές αντικοινωνικές δυνάμεις να απέχουν από κάθε προσβολή της ανθρώπινης αξίας . » Η ενότητα της σύγχρονης έννομης τάξης οδηγεί στην εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στον ιδιωτικό χώρο .ⁱⁱⁱ Επεδή ακριβώς αποτελούν συνταγματικές διατάξεις εφαρμόζονται στις ιδιωτικές σχέσεις .^{iv}

Η θεωρία της τριτενέργειας , διαμορφώθηκε στην Γερμανία . Σύμφωνα με την θεωρία αυτή « οι διατάξεις του Συντάγματος που προστατεύουν τα θεμελιώδη δικαιώματα δεν αποτελούν μόνο αμυντικά δικαιώματα αλλά και κανόνες δικαίου που θεσπίζουν αντικειμενικές αξίες και αρχές γενικής ισχύος για όλη την έννομη

ⁱ Α. Δημητρόπουλος ,Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , τόμος III,Αθήνα 2003,σ.857

ⁱⁱ Α. Δημητρόπουλος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , τόμος III,Αθήνα 2003,σ.863

ⁱⁱⁱ Α. Δημητρόπουλος , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , τόμος III, Αθήνα 2003,σ.864

^{iv} Α. Δημητρόπουλος , Αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης , Σάκκουλα Αθήνα Κομοτηνή 1981,σ.18

τάξη και επομένως καλύπτουν όλες τις έννομες σχέσεις , άρα και τις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών . »ⁱ

Η τριτενέργεια εμφανίστηκε με δύο μορφές : α) Άμεση τριτενέργεια, κατά την οποία τα ατομικά δικαιώματα δεσμεύουν άμεσα όχι μόνο τα κρατικά όργανα αλλά και τους ιδιώτες με την θεμελίωση απέναντι τους αξίωσης για παράλειψη . β) Έμμεση , όπου το αποτέλεσμα επιτυγχάνεται έμμεσα χωρίς άμεση αναφορά στο Σύνταγμα , με γενικές ρήτρες και αόριστες έννοιες του ιδιωτικού δικαίου , όπως επίσης με τις διατάξεις του Ποινικού Δικαίου που τιμωρούν την εκ μέρους τρίτων προσβολή ατομικών δικαιωμάτων .ⁱⁱ Σύμφωνα με την θεωρία της έμμεσης τριτενέργειας , από την στιγμή που υπάρχουν ειδικοί κανόνες ιδιωτικού δικαίου , η δράση των ιδιωτών πρέπει να κρίνεται σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες εξαιτίας της περιορισμένης δύναμης των θεμελιωδών δικαιωμάτων . Οπότε η δράση των ιδιωτών κρίνεται με βάση τους κανόνες του ιδιωτικού δικαίου . Στην περίπτωση που τέτοιος κανόνας δεν υπάρχει, έμμεσα επιδρούν τα θεμελιώδη δικαιώματα με την συμπλήρωση των γενικών εννοιών και ρητρών του ιδιωτικού δικαίου. Στην περίπτωση αυτή τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν κατευθυντήριες γραμμές διασφαλίζοντας έτσι την αυτονομία του δημόσιου από το ιδιωτικό δίκαιο .ⁱⁱⁱ

Δύο είναι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της τριτενέργειας . Καταρχήν η ``ένέργεια`` στρέφεται απέναντι σε τρίτο , σε ιδιώτη . Κατά δεύτερον η τριτενέργεια είναι νοητή μόνο αν στις εκάστοτε συγκεκριμένες σχέσεις των ιδιωτών υπάρχει σχέση εξουσίας .

ⁱ Α. Μάνεσης , Συνταγματικά Δικαιώματα ά , ατομικές ελευθερίες , εκδ. Σάκκουλα , Θεσ/κη , σ.50

ⁱⁱ Α. Μάνεσης, Συνταγματικά Δικαιώματα α' ατομικές ελευθερίες , εκδ. Σάκκουλα , Θεσ/κη ,σ. 50,σ. 51

Κ. Μαυριάς , Το συνταγματικό Δικαίωμα Ιδιωτικού Βίου , Εκδ. Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή 1982 , σ. 178.

ⁱⁱⁱ Α. Δημητρόπουλος , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , τόμος ΙΙΙ , Αθήνα 2003 , σ.867

Πρόβλημα ίσως δημιουργηθεί όσον αφορά εξουσίες που προκύπτουν από ιδιωτικές σχέσεις , όπως οι σχέσεις γονέων και παιδιών , και την προστασία των παιδιών , καθώς στις σχέσεις αυτές οι μετέχοντες ("εξουσιαζόμενοι" και "εξουσιαστές") έχουν αντίστοιχα συνταγματικά δικαιώματα των οποίων η στάθμιση είναι δυσχερής καθώς συνήθως είναι νομικά ισοδύναμα .ⁱ

Όσον αφορά την έκταση της τριτενέργειας , όλα τα θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα εφαρμόζονται στο κοινό δίκαιο σαν αμυντικά δικαιώματα . Η εφαρμογή των ατομικών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις έχει μόνο την έννοια της εφαρμογής των αμυντικών δικαιωμάτων .ⁱⁱ

1.3 Σύνταγμα και οικογενειακές σχέσεις . Το δικαίωμα επικοινωνίας .

Η αποδοχή της θεωρίας της τριτενέργειας έχει ως συνέπεια την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις. Και στην οικογένεια οι συγκρούσεις και οι αντιθέσεις είναι φαινόμενο συχνό και χώρος εφαρμογής θεμελιωδών δικαιωμάτων . Οι σχέσεις γονέων τέκνων αποτελούν συχνά αντικείμενο ρύθμισης και εφαρμογής των δικαιωμάτων αυτών. Το πρόβλημα της αμυντικής ενέργειας στον οικογενειακό χώρο , εμφανίζεται σαν πρόβλημα αναμόρφωσης του θεσμού της οικογένειας , βάσει των συνταγματικών αρχών . Η λύση στο ζήτημα της μεταβολής του οικογενειακού δικαίου μπορεί να δοθεί μόνο με την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις οικογενειακές σχέσεις , με βάση τις

ⁱ Α. Μάνεσης , Συνταγματικά Δικαιώματα α' ατομικές ελευθερίες , εκδ. Σάκκουλα , Θεσ/κη , σ.52 σ.53 , σ. 54

ⁱⁱ Α. Δημητρόπουλος , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , τόμος ΙΙΙ, Αθήνα 2003, σ. 869

αρχές της ελευθερίας και της ισότητας .ⁱ Το Σύνταγμα συμπεριέλαβε στις διατάξεις του θέματα οικογενειακού δικαίου , όπως είναι η προστασία της οικογένειας . Το οικογενειακό δίκαιο σταδιακά αναπροσαρμόστηκε σύμφωνα με το νέο Σύνταγμα και οι συνταγματικές αρχές επεκτάθηκαν στον χώρο του οικογενειακού δικαίου .ⁱⁱ

Η ανάγκη προστασίας του τέκνου από την εξουσία των γονέων δημιούργησε το ζήτημα της εφαρμογής θεμελιωδών δικαιωμάτων στις σχέσεις γονέων τέκνων . Συνέπεια της εφαρμογής αυτής στο δικαίωμα επικοινωνίας το οποίο κατοχυρώνεται στο 1520 Α.Κ. είναι ότι ο πατέρας δεν δικαιούται να αποκλείσει την επικοινωνία της μητέρας και πρώην συζύγου του με το τέκνο , με την δικαιολογία ότι η μητέρα είναι ελευθέρων ηθών . Η σχέση μητρότητας είναι σχέση που αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα και η ποιότητα καθώς και το επάγγελμα της μητέρας δεν αποτελούν στοιχεία της διαπροσωπικής σχέσης μητέρας και τέκνου . Το δικαίωμα επικοινωνίας δεν μπορεί να αποκλειστεί , παρά μόνο να ρυθμιστούν οι συνθήκες , ο χρόνος και το είδος της επικοινωνίας . Επίσης δεν δικαιούται η σύζυγος να αποκλείσει το δικαίωμα επικοινωνίας του ανήλικου τέκνου και των ανιόντων του αποβιώσαντος συζύγου της και φυσικού πατέρα του τέκνου . Το Σύνταγμα στο άρθρο 21&1 αναγνωρίζει τον θεσμό της οικογένειας ορίζοντας ότι « Η οικογένεια.....τελεί υπό την προστασία του Κράτους . » Έτσι αναγνωρίζεται και το δικαίωμα των μελών της οικογένειας να επικοινωνούν μεταξύ τους , δικαίωμα σύμφυτο με το νόμιμο περιεχόμενο της οικογενειακής σχέσης . Με τον αποκλεισμό της επικοινωνίας του τέκνου με τους απώτερους ανιόντες

ⁱ Α. Δημητρόπουλος , Συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία , εκδ. Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή , σ. 271

ⁱⁱ Α. Δημητρόπουλος , Συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία , εκδ. Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή , σ.59

προσβάλλεται και το δικαίωμα επικοινωνίας του τέκνου αλλά και των απότερων ανιόντων .ⁱ

ⁱ Α. Δημητρόπουλος , Συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία , εκδ.Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή , σ. 277-278

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ενώ κατά το παλαιό δίκαιο τα συνταγματικά δικαιώματα ρύθμιζαν μόνο σχέσεις δημοσίου δικαίου , στην σύγχρονη έννομη τάξη αναγνωρίζεται η εφαρμογή τους κατά το αμυντικό τους περιεχόμενο και στις ιδιωτικές σχέσεις . Τα θεμελιώδη δικαιώματα αναγνωρίζονται σαν προστατευτικά δικαιώματα τόσο απέναντι στην κρατική εξουσία όσο και στην ιδιωτική . Το δικαίωμα επικοινωνίας γονέα και τέκνου (1520 Α.Κ.) , κατοχυρώνεται συνταγματικά στα άρθρα 9&1Συντ. , όπου καθιερώνεται το απαραβίαστο της οικογενειακής ζωής , και στο 21&1Συντ. , όπου αναγνωρίζεται και προστατεύεται ο θεσμός της οικογένειας . Ο αποκλεισμός από την επικοινωνία γονέα με το τέκνο όπως και των απότερων ανιόντων δεν είναι νόμιμη πράξη και μόνο η ύπαρξη σπουδαίου λόγου που σαν έρεισμα έχει την προστασία του συμφέροντος του τέκνου μπορεί να δικαιολογήσει μία τέτοια δικαστική απόφαση . Η άσκηση του δικαιώματος αποτελεί συνέπεια του νόμιμου περιεχομένου της οικογενειακής σχέσης όπως αυτή κατοχυρώνεται και προστατεύεται και συνταγματικά .

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το δικαίωμα επικοινωνίας γονέα – τέκνου (1520 Α.Κ.)

Συνταγματική προσέγγιση

Η καθιέρωση της εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις διαπροσωπικές σχέσεις είχε ως συνέπεια την συνταγματική κατοχύρωση και προστασία σχέσεων ιδιωτικού δικαίου , όπως οι οικογενειακές . Το δικαίωμα στην επικοινωνία γονέα τέκνου κατοχυρώνεται συνταγματικά στις διάταξεις 9&1Συντ. και 21&1Συντ. όπου και καθιερώνεται το απαραβίαστο και η προστασία της οικογενειακής ζωής . Το δικαίωμα στην επικοινωνία αποτελεί συνέπεια του οικογενειακού δεσμού και η συνταγματική αναγνώριση της προστασίας της οικογένειας συνεπάγεται και την αναγνώριση του δικαιώματος που μόνο λόγοι συμφέροντος και προστασίας του τέκνου μπορούν να το περιορίσουν .

SUMMURY

The communication right between parent and child Constitutional approach

The establishment of the application of the fundamental rights on personal affairs led to the constitutional secure and protection of personal law relationships , like family relationships. The communication right between a parent and his child is established constitutionally at 9&1 and 21&1 clauses of the constitution where the unbroken and the protection of family life is established. The communication right is the consequence of the family bond and the constitutional recognition of family protection leads to the recognition of this right , which is limited only by reasons of personal interests and protection of the child .

ΛΗΜΜΑΤΑ

Επικοινωνία

Δικαίωμα

Οικογένεια

Αστικός Κώδικας

Γονείς

Ατομικά Δικαιώματα

Συνταγματικά Δικαιώματα

Τριτενέργεια

ENTRIES

Communication

Right

Family

Civil Code

Parents

Personal Rights

Constitutional Rights

Direct Effect

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αποστολόπουλος Νικ. , Επικοινωνία Γονέος και Τέκνου , ΝομΒ, έτος 17^ο
- Βασ. Βαθρακοκοίλης , Το νέο οικογενειακό δίκαιο – Κατ’άρθρο ερμηνεία – Νομολογία Οικογενειακού Δικαίου Μεταβατικών Διατάξεων Ν. 1329/83 , Γ΄ Έκδοση , Αθήνα 1994
- Δημητρόπουλος Ανδ. , Αμυντικά δικαιώματα του ανθρώπου και η μεταβολή της έννομης τάξης , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή 1981
- Δημητρόπουλος Ανδ. , Συνταγματική προστασία του ανθρώπου από την ιδιωτική εξουσία , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή
- Δημητρόπουλος Ανδ. , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου , τόμος ΙΙΙ , Αθήνα 2003
- Έφη Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Οικογενειακό Δίκαιο , Τόμος ΙΙ Β – Σχέσεις γονέων παιδιών , Θεσ/κη 1990 , εκδόσεις Σάκκουλα
- Έφη Κουνουγέρη Μανωλεδάκη , Το δικαίωμα επικοινωνίας στα πλαίσια του εκσυγχρονισμένου οικογενειακού δικαίου , Αρμενόπουλος , τεύχος 11 , Θεσ/κη 1988
- Κεραμέας Κ. , Αστικό Δικονομικό Δίκαιο , Γενικό Μέρος , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα Θεσ/κη , 1986
- Κουμάντος Γεώργιος , Οικογενειακό Δίκαιο , Τόμος ΙΙ , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα 1989
- Μπαλή Αχχ. , Η επιμέλεια του προσώπου του ανηλίκου , Αθήνα 1966
- Μάνεσης Αρ. , Συνταγματικά Δικαιώματα á ατομικές ελευθερίες , εκδόσεις Σάκκουλα , Θεσ/κη

- **Μαυριάς Κ. , Το Συνταγματικό Δικαίωμα του Ιδιωτικού Βίου , εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα Κομοτηνή , 1982**
- **Παπαδόπουλος Κων. , Αγωγές Οικογενειακού Δικαίου : Θεωρία Νομολογία Πράξη , Τόμος Β , Αθήνα 2003**
- **Ροίλου Κουμάντου , Οικογενειακό Δίκαιο ΙΙ , εκδ. Σάκκουλα , 1966**

ΑΡΧΕΙΟ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ

- ΜονΠρΑθ 1263/1979 , ΝομΒ 27 , 1979 , σ. 1662
Υπόθεση της μικρής Παρασκευής . Αυτοτελές δικαίωμα επικοινωνίας παππού και μάμμης με το εγγόνι .
- ΕφΘες 1506/1989 , Αρμενόπουλος 43 , 1989 , σ. 537
Υπόθεση επικοινωνίας των γονέων πατέρα φοιτητή στην Ιταλία με την εγγονή που διαμένει με την μητέρα της .
- ΕφΑθ 4339/1993 , ΕλλΔικ 35 , 1994 , σ.441
Δικαίωμα επικοινωνίας γονέα με τέκνο και αντίστοιχο αυτοτελές δικαίωμα των απότερων ανιόντων μετά από διάσπαση έγγαμης συμβίωσης .
- ΑΠ , 643/1989 , ΕΕΝ, 57,1990 , σ.171
Υπόθεση απαγόρευσης από τον πατέρα επικοινωνίας του ανήλικου υιού μετα της μητέρας της θανούσης μητέρας του παιδιού .
- 1179/78 Ολομέλεια , ΝομΒ 27 , 1979 , σ. 911
Υπόθεση δικαιώματος μάμμης να επικοινωνεί με τον εγγονό της , άρνηση δικαιώματος και έλεγχος αν η απαγόρευση του πατέρα ασκείται καταχρηστικά .

